

**28. Wielkanocny Festiwal
Ludwiga van Beethovena
Warszawa 17—29 marca 2024**

24.03.2024, 19.30

Massimiliano Caldi

Niedziela, 24 marca, 19.30 / Sunday, 24 March, 7:30 pm

Filharmonia Narodowa – Sala Koncertowa
Warsaw Philharmonic – Concert Hall / ul. Sienkiewicza 10

Koncert pod Honorowym Patronatem Ambasady Republiki Włoskiej
Concert under the Honorary Patronage of the Embassy of the Italian Republic

Giacomo Puccini (1858–1924)

3 Minuetti SC61

1. Moderato
2. Allegretto
3. Assai mosso

Coro a bocca chiusa z opery *Madama Butterfly*

(ar. na ork. smyczkową Andrea Pecolo)

Humming chorus from *Madama Butterfly*

(arr. for string orchestra by Andrea Pecolo)

Kwartet smyczkowy D-dur SC50 (ar. na ork. smyczkową Andrea Pecolo)

String Quartet in D major, SC50 (arr. for string orchestra by Andrea Pecolo)

Allegro moderato

Przerwa / Intermission

Giacomo Puccini / Andrea Pecolo

Come la rondine

na skrzypce i orkiestrę smyczkową / for violin and string orchestra

Giacomo Puccini

Crisantemi SC65

Andante mesto

Ottorino Respighi (1879–1936)

Antiche arie e danze, III suita / Suite No. 3

1. Anonim / Anonymous: Italina. Andantino
2. Jean-Baptiste Besard: Arie di corte. Andante cantabile
3. Anonim / Anonymous: Siciliana. Andantino
4. Lodovico Roncalli: Passacaglia. Maestoso – Vivace

I Virtuosi della Scala

Massimiliano Caldi – dyrygent / conductor

Massimiliano Caldi

Laureat I nagrody na Międzynarodowym Konkursie Dyrygentów im. G. Fitelberga w Katowicach (1999). W latach 2006–2022 pełnił funkcje pierwszego dyrygenta filharmonii w Katowicach, Gdańsku, Koszalinie i Rzeszowie.

Do niedawnych sukcesów artysty należą występy w Teatro alla Scala w Mediolanie z I Virtuosi del Teatro alla Scala oraz w Teatro La Fenice w Wenecji i Teatro Petruzzelli w Bari z orkiestrami tych teatrów. W marcu 2023 roku poprowadził *Dyptyk Wielkanocny* – nową produkcję Opery i Filharmonii Podlaskiej w Białymstoku w reżyserii Michała Znanieckiego, złożony z oratorium Pawła Łukaszewskiego *Via crucis* i opery *Rycerskość wieśniacza* Pietra Mascagniego.

Wśród dokonań Caldiego w sezonach 2019–2021 można wymienić kierownictwo muzyczne opery *Don Bucefalo* Antonia Cagnoni w Operze Bałtyckiej w Gdańsku, polską premierę *Koncertu wiolonczelowego* Maria Castelnuovo-Tedesco z solistką Silvią Chiesą oraz nagranie oratorium *Quo vadis* Feliksa Nowowiejskiego z Operą i Filharmonią Podlaską w Białymstoku.

Massimiliano Caldi regularnie pojawia się w Polsce na podium najważniejszych orkiestr filharmonicznych i symfonicznych. W 2018 roku otrzymał nagrodę magazynu „Gazzetta Italia” za zasługi w promowaniu muzyki włoskiej w Polsce i polskiej we Włoszech.

W ciągu ostatniej dekady zapraszany był do współpracy przez takie orkiestry, jak Berliner Konzerthaus Kammerorchester, Orkiestra Filharmonii w Petersburgu, Państwowa Orkiestra Symfoniczna w Stambule, Państwowa Orkiestra Symfoniczna w Izmirze czy Sinfonia Varsovia.

Nagrania Massimiliana Caldiego obejmują płytę *Maria Castelnuovo-Tedesco* zrealizowaną z Narodową Orkiestrą RAI z Turynu dla Sony Classical oraz opery *Don Bucefalo* Cagnoniego i *Salome* Straussa dla wytwórni Dynamic.

Massimiliano Caldi won the First Prize of the Grzegorz Fitelberg International Competition for Conductors in Katowice in 1999. From 2006 to 2022, he served as the principal conductor of the Katowice, Gdańsk, Koszalin, and Rzeszów philharmonics.

His recent artistic successes include performances with I Virtuosi del Teatro alla Scala at the Teatro alla Scala in Milan, with the Theatre Orchestra at the Teatro La Fenice in Venice, and with the Theatre Orchestra at the Teatro Petruzzelli in Bari. In March 2023, he conducted *The Easter Diptych*, a new production by the Podlasie Opera and Philharmonic in Białystok, directed by Michał Znaniecki, comprising Paweł Łukaszewski's oratorio *Via Crucis* and Pietro Mascagni's opera *Cavalleria Rusticana*.

The highlights of Caldi's 2019–2021 seasons included the musical direction of Antonio Cagnoni's opera *Don Bucefalo* at the Baltic Opera in Gdańsk, the Polish premiere of Mario Castelnuovo-Tedesco's Cello Concerto with soloist Silvia Chiesa, and the recording of Feliks Nowowiejski's oratorio *Quo vadis* with the Podlasie Opera and Philharmonic in Białystok.

Massimiliano Caldi regularly conducts major Polish philharmonic and symphonic orchestras. In 2018, he received the *Gazzetta Italia* award for his contributions to promoting Italian music in Poland and Polish music in Italy.

In the past decade, he has been invited to work with orchestras such as the Berliner Konzerthaus Kammerorchester, the Philharmonic Orchestra of St Petersburg, the State Symphony Orchestra of Istanbul, the State Symphony Orchestra of Izmir, and Sinfonia Varsovia.

Notable among Caldi's recordings are the album with the music of Mario Castelnuovo-Tedesco recorded with the RAI National Symphony Orchestra of Turin on Sony Classical label, and Antonio Cagnoni's *Don Bucefalo* and Richard Strauss's *Salome* on the Dynamic label.

massimilianocaldi.it

I Virtuosi del Teatro alla Scala

Zespół o ugruntowanej renomie. Wszyscy jego członkowie są muzykami orkiestr Teatro alla Scala i Filarmonica della Scala, pragnącymi występować razem i dzięki temu dzielić się wspólnym doświadczeniem muzycznym, zbieranym przez lata pracy również z największymi dyrygentami świata. Ich szczególną misją jest promowanie włoskiej muzyki wirtuozowskiej.

Najwyższą jakość wykonania gwarantuje dobór muzyków; wielu spośród członków zespołu to uznani soliści. Obecność i zaangażowanie tak utalentowanych artystów pozwoliło zespołowi zbudować szeroki i wszechstronny repertuar, sięgający od największych dzieł baroku, klasycyzmu i romantyzmu po utwory współczesne. W swoich wykonaniach I Virtuosi szczególnie skupiają się na wydobyciu brzmienia instrumentów solowych.

Zespół występował przez ponad 20 lat na najbardziej prestiżowych festiwalach i w najznakomitszych salach koncertowych zarówno we Włoszech, jak i za granicą. Swoimi koncertami uświetniają szczególne okazje: Dzień Pamięci Stradivariusa w Muzeum Skrzypiec w Cremonie w 2016 roku, dzień otwarcia Muzeum Renaty Tebaldi w Teatrze Verdiego w Busseto czy 40. rocznicę VIDAS w La Scala. W ostatnich latach byli wykonawcami Wielkiego Koncertu Trzech Króli w Cortinie.

W 2011 roku zostali zaproszeni przez Ambasadę Włoch w Warszawie na zakończenie obchodów 150. rocznicy Zjednoczenia Włoch. Podczas pandemii Covid zarejestrowali koncert w Teatro alla Scala dla polskiej telewizji publicznej.

I Virtuosi del Teatro alla Scala zazwyczaj grają bez dyrygenta.

I Virtuosi del Teatro alla Scala are an ensemble with an established reputation. All its musicians are members of the Teatro alla Scala and the Filarmonica della Scala orchestras eager to perform together and, by doing so, share their common musical experience, collected over the years of work with some of the world's greatest conductors. Their special mission is to promote instrumental Italian virtuoso music.

The highest possible quality is guaranteed by first-class musicians, many of whom are internationally recognized soloists. The presence and involvement of such talented members has allowed the ensemble to build up a broad and versatile repertoire ranging from the greatest works of the Baroque, Classic, and Romantic periods to contemporary works. In their performances, I Virtuosi particularly focus on privileging solo instruments. The ensemble has performed for over 20 years at the most recognized festivals and in the most prestigious concert halls both in Italy and abroad. They perform concerts to celebrate special occasions: for example the Stradivari Memorial Day 2016 at the Violin Museum in Cremona, the inauguration day at the Renata Tebaldi Museum at Teatro Verdi in Busseto, the 40th anniversary of VIDAS at La Scala, and in the last years they performed the Great Epiphany Concert in Cortina.

In 2011, they were also invited by the Italian Embassy in Warsaw to close the celebrations of the 150th anniversary of the Unification of Italy. During the Covid pandemic, they recorded a concert at Teatro alla Scala for the Polish state television.

I Virtuosi del Teatro alla Scala usually play without a conductor.

ivirtuosidelteatroallascala.it

Giacomo Puccini (1858–1924)

Wyrażać muzyką namiętności prawdziwe

„W mojej opinii Puccini ma coś nadzwyczajnego i możliwe, że to coś jest najcenniejszym darem (...) posiada w głowie (lub jak to nazywają Francuzi „dans son ventre”) pomysły: a je się ma, albo nie” powiedział słynny wydawca Giulio Ricordi w wywiadzie udzielonym „Mediolańskiej Gazecie Muzycznej” w lutym 1885 roku, tuż po włączeniu Giacomo Pucciniego w poczet kompozytorów domu wydawniczego, takich jak Rossini, Donizetti, Bellini i Verdi. Zaledwie 27-letni wówczas Giacomo Puccini był po premierze swojej pierwszej opery – *Le Villi*, przyjętej przez publiczność i krytyków z wielkim entuzjazmem, a kolejne jego dzieła w całej mocy potwierdziły „to coś” rozpoznane przez Ricordiego, czyniąc go jednym z najbardziej sławnych i uwielbianych twórców operowych. Kompozytor urodził się w rodzinie, która przez cztery pokolenia pełniła najważniejsze stanowiska muzyczne w rodzinnym mieście rodu, Lukce (Toskania). Swoje imię otrzymał po prapradziadku, pierwszym z rodziny pełniącym zaszczytne funkcje organisty przy katedrze św. Paulina – patrona miasta – oraz kapelmistrza kapeli. Stanowiska te, przekazywane z ojca na syna, przejął ojciec kompozytora, Michele Puccini. Po jego przedwczesnej śmierci, zaledwie pięcioletni Giacomo stał się „jedynym spadkobiercą tej chwały, na którą jego przodkowie dobrze sobie zastużyli”. Obowiązki organisty w katedrze przejął mając lat 14., lecz wykonywał je bez wielkiego entuzjazmu. Kompozycją zainteresował się stosunkowo późno, pierwszy swój utwór – *Preludio* na orkiestrę – napisał w wieku 17 lat. Swoje prawdziwe powołanie odkrył rok później, gdy wraz z dwójgiem przyjaciół przeszedł piechotą 24 kilometry z Lukki do Pizy, aby obejrzeć *Aidę* Verdiego. Wtedy, jak wspominał po latach, „poczułem, że otworzyło się dla mnie okno muzyki” – postanowił zostać kompozytorem operowym. Droga do opery wiodła Pucciniego poprzez studia kompozycji w Konserwatorium w Mediolanie, gdzie jego nauczycielem był m.in. Amilcare Ponchielli, twórca popularnej *La Gioconda*. W liście do matki kompozytora, chwalcąc zapał i pilność ucznia, Ponchielli stwierdzał: „Ze swoim talentem, jeśli będzie pracował na serio i niezmordowanie, może zdziałać wiele dobrego. Nie ulega wątpliwości, że

jest to kariera ciernista, a fortuna nie zawsze szybko się uśmiecha, lecz mam przekonanie, że radosny horyzont otwiera się przed Pani Giacomem”. W latach studenckich wypracowywał cechy swojego stylu, pisząc przede wszystkim utwory czysto instrumentalne (sic!). Z owego czasu pochodzi jednoczęściowy *Kwartet smyczkowy D-dur*, skomponowany najprawdopodobniej w latach 1880–83. Puccini nie tyle nawiązuje w nim do osiągnięć gatunku kwartetowego w zakresie rozwiązań fakturalnych, co wykazuje się niezwykle bogatą inwencją melodyczną. Medium kwartetu smyczkowego było kompozytorowi w tym okresie szczególnie bliskie, gdyż na ten skład instrumentalny skomponował jeszcze 4 inne utwory. W 1881 roku powstały 3 *menuety*, opublikowane później w wydawnictwie A. Pigna w Mediolanie (1884). Swoją gracją i urodą muzyczną stanowią one rodzaj pastiszu tańca dworskiego z epoki rokoka. Po kilku latach, pracując nad operą *Manon Lescaut*, kompozytor sięgnął po motywy muzyczne z tego zbioru (szczególnie drugiego menueta w tempie *Allegretto*) budując na nich I i II akt opery. Najpopularniejszym dziełem na skład kwartetowy są *Chryzantemy* skomponowane w 1890 roku. Puccini był już wówczas zadeklarowanym kompozytorem operowym, co sam po latach skomentował w sposób następujący: „Mam tę wielką wadę, że piszę muzykę wtedy tylko, kiedy moje okrutne lalki ruszają się po scenie. Gdybym mógł być czystym symfonistą – oszukiwałbym jakoś mój czas. Lecz cóż? (...) Bóg wszechmogący dotknął mnie małym palcem i rzekł: Pisz dla teatru – uważaj – tylko dla teatru, i poszedłem za tym najwyższym wskazaniem”.

Jednoczęściowe *Chryzantemy* stały się najbardziej znanym utworem instrumentalnym Pucciniego, obecnym w repertuarze na równie z jego operami. Muzykę dzieła przepełnia nostalgiczno-elegijny nastrój, który metaforycznie sygnalizuje sam tytuł. Według słów Pucciniego utwór napisany został w ciągu jednej nocy na wieść o śmierci Księcia Sabaudii, Amedeo di Savoia i jego też pamięci jest dedykowany. *Chryzantemy* stały się rodzajem muzycznego studium do sceny śmierci Manon w III akcie opery, która przyniosła Pucciniemu międzynarodową sławę i opinię następcy Verdiego. Premiera *Manon Lescaut* odbyła się 1 lutego 1893 roku w Tatro Regio w Turynie. O umuzycznienie powieści Abbé Prévosta kompozytor walczył z „rozpaczliwą namiętnością”

(taki miał być również główny ton dzieła), gdyż dzieje nieszczęśliwej miłości kawalera Des Grieux do Manon rozpały wcześniej wyobraźnię francuskiego kompozytora Jules'a Masseneta, a jego *Manon* (1884) z powodzeniem wystawiano w teatrach operowych. Prace nad librettem podejmowało aż 7 autorów, ostateczny jego kształt wypracowała para dramaturgów: Giuseppe Giacosa i Luigi Illica, którzy od tego momentu stali się współpracownikami Pucciniego, przyczyniając się do sukcesu jego 3 najbardziej znanych oper: *Cyganerii*, *Toski* i *Madame Butterfly*.

Puccini deklarował: „Pragnę wyrażać muzyką namiętności prawdziwe, miłość i ból, uśmiech i łzy, i trzeba, abym je odczuwał, aby mnie one wzruszyły i mną wstrząsnęły. Tylko w ten sposób mogę pisać muzykę i dlatego jestem tak wymagający, i ostrożny w poszukiwaniu tematu”. Latem 1900 roku podczas pobytu w Londynie poznał sztukę Davida Belsaco *Madam Butterfly*. Dzieje tragicznej miłości 15-letniej gejszy, Cio-Cio-San do amerykańskiego pułkownika Pinkertona zafascynowała kompozytora na tyle, że od razu rozpoczął starania o uzyskanie praw do adaptacji sztuki na scenę operową. Gdy wypróbowany duet librecistów – Giuseppe Giacosa i Luigi Illica – rozpoczął pracę nad tekstem opery, Puccini oddał się studiom nad muzyką Japonii i jej obyczajami. W efekcie partytura *Madame Butterfly* oddaje koloryt muzyki japońskiej zarówno przez użycie skali pięciostopniowej, jak wykorzystanie około 10 oryginalnych tematów. Praca nad operą trwała stosunkowo długo, do końca grudnia 1903 roku, również wskutek wypadku samochodowego, który unieruchomił Pucciniego na kilka miesięcy. Premiera *Madame Butterfly* 17 lutego 1904 roku w La Scali przerwała pasmo kompozytorskich sukcesów i okazała się największą klęską w karierze Pucciniego. Publiczność i prasa źle przyjęli nowe dzieło, wskutek czego operę po pierwszym pokazie zdjęto z afisza, a wydawca Pucciniego – Ricordi zwrócił teatrowi pieniądze. Zaskoczony, lecz nadal wierzący w potencjał dzieła kompozytor błyskawicznie przeredagował operę, dokonując skrótów i zmieniając pierwotny dwuaktowy podział na trzy akty. W tej nowej wersji *Madame Butterfly* została wystawiona 28 maja w teatrze w Brescii odnosząc spektakularny sukces i rozpoczynając serię entuzjastycznie przyjętych prawykonań w wielu miastach europejskich.

Chór kończący II akt opery towarzyszy scenie, kiedy Cio-Cio-San, po wiadomości o powrocie Pinkertona,

wytrwale czeka na jego przyjście. Wszyscy domownicy posnęli, tylko ona samotnie, w bezruchu, czuwa z nadzieją, lecz i rodzącym się przecuciem katastrofy. Puccini wykorzystał tu koloryt brzmienia chóru *mormorando* (śpiew bez tekstu z zamkniętymi ustami; mrużąc melodię). Ten fragment opery w transkrypcji na orkiestrę smyczkową usłyszymy podczas koncertu.

La Rondine / Jaskółka zamówiona została w 1913 roku przez dwóch dyrektorów wiedeńskich teatrów: Otto Eibenschütza i Heinricha Bertégo i miała być operetką, za którą kompozytorowi obiecano okazałe honorarium. Niemieckie libretto Alfreda Marii Willnera, na życzenie kompozytora gruntownie przeredagowane przez Heinza Reicherta, zostało następnie przetłumaczone na język włoski przez Giuseppe Adamiego, który dokonał również adaptacji opowieści, przekształcając operetkę w operę. Wybuch I wojny światowej i prace nad *Tryptykiem* opóźniły komponowanie *Jaskółki*. Premiera odbyła się dopiero 27 marca 1917 roku w Monte Carlo, dzieło nie przyniosło jednak kompozytorowi uznania, tak jak i jego kolejna, przeredagowana wersja wystawiona w Wiedniu w roku 1920. Zwracano uwagę na regresywny rys *Jaskółki*, czerpanie z wypracowanych wcześniej wzorców tematycznych i muzycznych, określano ją wręcz jako „*Cyganerię* 20 lat później z piętnem *Traviaty*”. Dla innych znawców Puccini – mistrz nastrojów i zapadających w pamięć melodii – równie mocno przepaja swoją genialną inwencją partyturę *Jaskółki*.

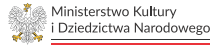
Come la rondine na skrzypce i orkiestrę smyczkową jest fantazją muzyczną opartą na najbardziej znanych tematach opery.

Ewa Siemda

Noty biograficzne wykonawców na podstawie dostarczonych materiałów / Artist biographies are based on information submitted.

Fotograficy / Photographs: Dariusz Kulesza, Giuseppe Peleti, Archiwum Stowarzyszenia im. LvB
LvB Association archives.

© 2024, Stowarzyszenie im. Ludwiga van Beethovena
Ludwig van Beethoven Association

PARNER GŁÓWNY

MECENAS

PARTNER

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

